

HE 15/2017 vp.**MAAKUNTA- JA SOTE-UUDISTUS:****Lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle**

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp.).

Yleistä

Kansanvaltaisuudesta ja osallistumisoikeuksista säädetään perustuslain 14 §:ssa, jonka 4 momentti edellyttää valtiovallalta aktiivisia toimia kansalaisten osallistumisen edistämiseksi. Kansalaisten osallistumista voidaan edistää lainsäädäntötoimilla, jotka luovat edellytyksiä osallistumiselle sekä edistämällä toivottujen toimintatapojen käyttöönottoa hallinnon eri tasoilla.

Perustuslakivaliokunta korosti mietinnössään valtioneuvoston demokriatiapoliittisesta selonteosta (PeVM 3/2014 vp.), että erityistä huomiota tulisi kiinnittää alueellisen, maakunnalliseen ja paikalliseen demokratiaan tilanteessa, jossa on tapahtumassa merkittäviä muutoksia muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon uudelleen järjestämisen myötä. Valiokunta piti tärkeänä, että uudistuksissa vahvistetaan edustuksellista demokratiaa ja turvataan todelliset vaikutusmahdollisuudet niin kuntalaisille kuin palvelujen käyttäjillekin.

Hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp.) mukaan asukkaiden osallistumisoikeuksista säädetään maakuntalakiesityksen luvussa 5. On selkeää ja tarkoituksenmukaista, että osallistumista ja vaikuttamista koskevat säännökset maakuntalaissa on kuntalain tapaan koottu yhteen lukuun. Luku sisältäisi säännökset niin ääni- ja äänestys-oikeudesta kuin muista osallistumisoikeuksista. Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien käytännön toteutus ja laajuus jäisivät kuitenkin pitkälti maakuntavaltuuston harkintaan. Maakuntalaissa on nyt luotu vaikuttamisen kehikko, mutta sen käytännön toimivuudesta saadaan tietoa vasta vuosien myötä. Maakuntalain 5. luku muodostaisi yhtenäisen kokonaisuuden uuden kuntalain (410/2015) kanssa, jonka tavoitteena on edistää kuntademokratian toteutumista. Uuden kuntalain 5. luku tulee sovellettavaksi 1.6.2017, joten sen toimivuudesta ei ole vielä tarkempaa tietoa.

Euroopan neuvoston vaalitarkkailijat ovat vaalitarkkailumissionsa 10.4.2017 päivätyssä tiedotteessaan tuoneet esille sen, että maakunnan verotusoikeuden puute saattaa heikentää maakuntavaltuustojen toimivaltaa ja näin ollen kansanvaltaa. Myös maakuntien yleisen toimialan puuttuminen saattaa rajoittaa maakuntavaltuuston ja maakunnallisten toimielinten vaikutusmahdollisuuksia. Mikäli maakunnalla on vähän todellista päätäntävaltaa, silloin kansanvaltaiset vaikuttamismahdollisuudetkin jäävät tosiasiallisesti vähäisiksi vaikka ne teoriassa olisivatkin hyvät.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valinnanvapaus ja yhtiöittämisvelvoite saattavat myös heikentää demokraattista päätöksentekoa maakuntatasolla. Valtioneuvoston demokrationpoliittisesta selonteosta todetaan (VNS 3/2014 vp.), että kuntasektorin asioista monet ovat siirtyneet kunnan välittömästä päätöksenteosta erilaisille kuntayhtymille, kuntien yhteistyöorganisaatioille ja kunnallisille osakeyhtiöille. Kuntalaisen on äänestäjänä vaikea ymmärtää sitä, mitä vaihtoehtoja päätöksenteossa kulloinkin on ja ketkä ovat vastuussa harjoitetusta politiikasta. Toisaalta esimerkiksi Suomen Kuntaliiton tekemät tutkimukset osoittavat, että kuntalaiset toivovat enemmän valinnanvapautta palveluihin ja enemmän sananvaltaa palvelujen käyttäjille.

Valtioneuvoston demokrationpoliittisessa toimintaohjelmassa, joka annettiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä 16.2.2017, on linjattu, että valtiovarainministeriö, oikeusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö valmistelevat sote- ja maakuntauudistuksen kansalaisviestinnän toimenpiteet osana uudistusten muutostukea. Toimenpiteet pitävät sisällään mm. tiedotuskampanjan maakuntavaaleista ja maakunnallisista osallistumisoikeuksista. Valtioneuvoston tutkimus- ja selvityshankkeessa (sote- ja maakuntauudistuksen toteutuksen tuki) arvioidaan muun muassa sitä, miten eri asukasryhmät on otettu mukaan uudistuksen valmisteluun sekä selvitetään asukkaiden näkemyksiä ja kokemuksia uudistuksesta. Myös THL:n on tarkoitus toteuttaa vuodesta 2018 lukien neljän vuoden välein laaja kyselytutkimus väestölle, jossa selvitetään kansalaisten näkemyksiä sote-uudistuksesta, sosiaali- ja terveyspalveluista ja uudistuksen vaikutuksista.

Lisäksi on linjattu, että järjestetään osallistumiskoulutusta maakunnan virkamiehille ja päättäjille. Koulutuksen tavoitteena on edistää sitä, että jo maakuntien perustamisvaiheessa sekä toimintaa käynnistettäessä otettaisiin huomioon demokration ja osallisuuden kysymykset, rakenteet ja menettelytavat. Lisäksi tavoitteena on varmistaa, että maakunnissa on osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien syvempää asiantuntemusta ja osaamista.

Maakuntavaalit maakuntalaissa

Hallitusohjelman ja hallituksen tekemien linjausten mukaisesti Suomeen perustetaan nykyisen maakuntajaon pohjalta 18 itsehallintoaluetta eli maakuntaa, joiden ylin päätöksentekoeelin maakuntavaltuusto valitaan suorilla vaaleilla. Maakuntavaalit järjestettäisiin vuodesta 2021 alkaen kuntavaalien yhteydessä ja maakuntavaltuuston toimikausi olisi neljä vuotta. Ensimmäiset maakuntavaalit järjestettäisiin tästä poiketen vuoden 2018 presidentinvaalien yhteydessä.

Hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp.) mukaan maakuntavaalien perussäännökset säädettäisiin maakuntalain 17 §:ssä:

- maakuntavaltuuston jäsenet ja varajäsenet valitaan vaaleilla,
- valtuuston toimikausi on neljä vuotta alkaen vaalivuoden kesäkuun alusta,
- vaalit ovat välittömät, salaiset ja suhteelliset,
- vaaleissa on yhtäläinen äänioikeus.

Maakunnassa valittavien valtuutettujen määrästä säädettäisiin 18 §:ssä:

-valtuusto päättää itse kokonsa,

-pienimmissä maakunnissa valitaan kuitenkin vähintään 59 valtuutettua ja suurimmassa vähintään 99 valtuutettua.

Äänioikeudesta säädettäisiin 22 §:ssä samoin perustein kuin kuntavaaleissa ja vaalikelpoisuudesta 60 ja 61 §:ssä kuntalakia vastaavin perustein.

Maakuntauudistuksen yhteydessä uudistetaan kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annettua lakia niin, että kunnallisia kansanäänestyksiä sekä maakunnan kansanäänestyksiä voitaisiin toteuttaa kunta- ja maakuntavaalien yhteydessä.

Vaaleista, äänioikeudesta ja maakunnan kansanäänestyksistä löytyy tarkempi kuvaus liitteessä 1, vaalijohtaja Jääskeläisen 31.3.2017 Perustuslakivaliokunnalle antamassa lausunnossa.

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp.) 23 §:ssä säädetään osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Pykälä sisältää nykyisen kuntalain 22 §:n tapaan yleisen säännöksen siitä, miten maakunnan asukkaiden osallistumista ja vaikuttamista sekä erityisesti palveluiden käyttäjien vaikuttamismahdollisuuksia voidaan maakunnassa edistää. Sääntely olisi pääsääntöisesti mahdollistavaa eli laki edellyttäisi maakunnan järjestävän osallistumismahdollisuudet ja sisältäisi esimerkkejä mahdollisista vaikuttamiskeinoista. Kukin maakunta itse päättäisi tarkemmin käytettävistä menettelytavoista. Maakuntademokratian toimivuus riippuu merkittävästi siitä, missä määrin maakunnan asukkaat kiinnostuvat vaikuttamisesta ja haluavat osallistua maakunnan toimintaan ja siitä, missä määrin maakunnissa otetaan käyttöön maakuntalain mahdollistamia vaikuttamisen ja osallistumisen tapoja.

Aloiteoikeus

Aloiteoikeudesta säädettäisiin maakuntalain 24 §:ssä. Aloiteoikeus koskisi kaikkea maakunnan toimintaa ja tehtäviä ja vastaisi näin ollen kuntalain aloiteoikeutta.

Pykälässä säädettäisiin myös mahdollisuudesta tehdä aloite ja kerätä kannatusilmoituksia sähköisesti tietoverkossa.

Valtioneuvoston 16.2.2017 periaatepäätöksenä annetussa demokratiapoliittisessa toimintaohjelmassa on linjattu, että oikeusministeriö toteuttaa kansalaisaloitetta ja kuntalaisaloitetta vastaavan maakunnan asukkaiden aloitteiden tekemistä tukevan tietojärjestelmän (maakunta-aloitejärjestelmä).

Vaikuttamistoimielimet

Maakuntalakiin sisältyisi oma säännöksensä maakunnallisista vaikuttamistoimielimistä (maakunnan nuorisovaltuusto, vammaisneuvosto ja vanhusneuvosto), joiden jäsenet valittaisiin kuntien vastaavien vaikuttamistoimielimien jäsenistä. Vaikuttamistoimielinten jäsenet tulee valita maakunnan kunnissa toimivien vastaavien vaikuttamistoimielinten jäsenistä siten, että kustakin vaikuttamistoimielimestä valitaan vähintään yksi edustaja.

Maakuntahallituksen on huolehdittava edellä tarkoitettujen elinten toimintaedellytyksistä. Edellä tarkoitetuille elimille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa maakunnan toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on tai joilla vaikuttamistoimielin arvioi olevan merkitystä lasten ja nuorten, ikääntyneen väestön tai vammaisten ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kannalta ja vaikuttamistoimielimet tulee ottaa mukaan osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen maakunnassa.

Tutkimusten mukaan on tärkeää että vastaavanlaisille toimielimille annetaan todelliset mahdollisuudet tulla kuulluksi. Mikäli todelliset vaikutusmahdollisuudet jäävät puutteellisiksi, toiminta yleensä hiipuu tai keskittyy harvalukuisten aktiivien joukkoon.

Viestintä

Hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp.) mukaan maakuntien viestinnästä säädettäisiin maakuntalain 28 §:ssä. Maakunnan toiminnasta on tiedotettava asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Maakunnan tulee antaa riittävästi tietoja maakunnan järjestämistä palveluista, taloudesta, maakunnan hallinnossa valmistelussa olevista asioista ja niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä päätöksistä ja päätösten vaikutuksista. Maakunnan on tiedotettava siitä, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa. Maakunnan on huolehdittava, että toimielinten käsittelyyn tulevien asioiden valmistelusta annetaan esityslistan valmistuttua yleisen tiedonsaannin kannalta tarpeellisia tietoja yleisessä tietoverkossa. Maakunnan on verkkoviestinnässään huolehdittava, että salassa pidettäviä tietoja ei viedä yleiseen tietoverkkoon ja että yksityiselämän ja henkilötietojen suoja viestinnässä toteutuu.

Maakunnan on sisällytettävä tarkoitettujen oikeuksien toteuttamisen turvaavia seikkoja koskevat velvollisuudet järjestämisvastuulleen kuuluvia palveluja tuottavien yhteisöjen ja säätiöiden kanssa tekemiinsä sopimuksiin sekä liikelaitoksen osalta hallintosääntönsä. Näiden palveluntuottajien on huolehdittava toiminnassaan viestinnän toteuttamisesta. Viestinnässä on käytettävä selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja otettava huomioon maakunnan eri asukasryhmien tarpeet.

Kansalaisten laajan tiedonsaannin turvaaminen tulevista muutoksista on tärkeää jo uudistusten valmisteluvaiheessa. Kansalaisten tarpeista ja näkemyksistä ja niiden huomioimisesta valmisteluvaiheessa tarvitaan myös tietoa ja arviointia uudistuksen toimeenpanon tueksi.

Maakuntastrategia

Hallituksen esityksen 35 §:ssä säädettäisiin maakunnan strategiasta. Maakunnan strategiassa tulee ottaa huomioon asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet, mikä on tärkeää jotta maakunnan osallistumistoimet olisivat johdonmukaiset ja riittävät.

Liite 1

OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Vaalijohtaja Arto Jääskeläinen

31.3.2017

HE 15/2017 vp.

MAAKUNTA- JA SOTE-UUDISTUS: MAAKUNTAVAALIT JA KANSANÄÄNESTYS

Lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

1. Maakuntavaalit

1.1. Maakuntavaalit maakuntalaissa

Hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp.) mukaan maakuntavaalien perussäännökset säädettäisiin maakuntalain 17 §:ssä:

- maakuntavaltuuston jäsenet ja varajäsenet valitaan vaaleilla,
- valtuuston toimikausi on neljä vuotta alkaen vaalivuoden kesäkuun alusta,
- vaalit ovat välittömät, salaiset ja suhteelliset,
- vaaleissa on yhtäläinen äänioikeus.

Maakunnassa valittavien valtuutettujen määrästä säädettäisiin 18 §:ssä:

- valtuusto päättää itse kokonsa,
- pienimmissä maakunnissa valitaan kuitenkin vähintään 59 valtuutettua ja suurimmassa vähintään 99 valtuutettua.

Äänioikeudesta säädettäisiin 22 §:ssä samoin perustein kuin kuntavaaleissa ja vaalikelpoisuudesta 60 ja 61 §:ssä kuntalakia vastaavin perustein.

1.2. Vaalipiirit

Maakuntavaaleissa vaalipiirinä olisi maakunta (vaalilain 7 §:n 2 momentti). Ehdokkaat asetettaisiin koko maakunnan alueelle, äänestäjät äänestäisivät vain oman maakuntansa ehdokkaita ja tulos laskettaisiin maakuntakohtaisesti.

Laskennallinen piilevä äänikynnys (= se osuus annetuista äänistä, jolla puolue/muu ryhmä saa läpi vähintään yhden ehdokkaan) vaihtelisi eri maakunnissa noin 1,7 – 1 %:n välillä.

Maakuntia ei ehdoteta jaettaviksi sisäisiin vaalipiireihin. Kun valtuuston jäsenet valitaan yhdestä vaalipiiristä, he edustavat silloin korostetusti koko maakuntaa. Jos maakunnan alue jaettaisiin sisäisiin vaalipiireihin, saattaisi seurauksena olla se, että eri vaalipiireistä valitut edustajat pyrkisivät toimimaan valtuustossa pääasiassa oman vaalipiirinsä edunvalvojina, mikä saattaisi hankaloittaa maakunnan kokonaisedun huomioimista valtuuston toiminnassa.

1.3. Suhteellinen vaalitapa

Maakuntavaalien vaalitapa olisi suhteellinen, avoin listavaali samalla tavalla kuin kuntavaaleissa. Suhteellinen vaalitapa tarkoittaa sitä, että puolue saa valittavaan toimieliimeen, tässä tapauksessa maakuntavaltuustoon paikkoja samassa suhteessa kuin se saa ääniä vaaleissa. Jos puolue saa noin 20 % vaaleissa annetuista äänistä, se saa myös noin 20 % jaettavina olevista paikoista. Avoin listavaali tarkoittaa sitä, että äänestäjät asettavat puolueen listan ehdokkaat paremmuusjärjestykseen antamallaan äänillä (vrt. suljettu listavaali, jossa ehdokkaiden järjestys listalla olisi etukäteen määrätty).

Suhteellisuus toteutettaisiin maakuntavaaleissakin ns. d'Hondt'in menetelmällä, jota meillä käytetään jo eduskuntavaaleissa, kuntavaaleissa ja europarlamenttivaaleissa.

1.4. Vaalien toimittaminen

Vaalien toimittamisajankohta

Maakuntavaalit toimitettaisiin samanaikaisesti säännönmukaisten kuntavaalien kanssa (vaalilain 143 a §). Kuntavaaleja toimitetaan joka neljäs vuosi seuraavasti: vuosina 2021, 2025, 2029 ja niin edelleen.

Ensimmäiset maakuntavaalit toimitettaisiin kuitenkin poikkeuksellisesti presidentinvaalin yhteydessä 28.1.2018. Tätä varten ehdotetaan säädettäväksi seuraavista poikkeusmenettelyistä (vaalilain 198 §):

-maakuntavaalien ehdokkaiden numerot alkavat numerosta 22 (presidentinvaalin ehdokkailla on numerot 2-21),

-vaalipiirilautakunnat, jotka laskevat presidentinvaalin äänestysliput, laskevat myös maakuntavaalien äänestysliput.

Vaaliviranomaiset

Uutena vaaliviranomaisena kuhunkin maakuntaan perustettaisiin maakuntavaalilautakunta, jonka tehtävänä olisi maakuntavaalien ehdokasasettelun vahvistaminen ja maakuntavaalien vaalituloksen vahvistaminen. Kuntien nykyiset vaaliviranomaiset (kunnan keskusvaalilautakunta, vaalilautakunnat, vaalitoimikunnat ja vaalitoimitsijat) toimisivat myös maakuntavaaleissa normaaliin tapaan. Äänestyslippujen tarkastuslaskenta suoritettaisiin – valtiollisten vaalien menettelyistä poiketen – kuitenkin kunkin kunnan keskusvaalilautakunnassa.

Maakuntavaalilautakunnan tehtäväksi jäisi kuntien tuloksen yhdistäminen koko itsehallintoalueen vaalitulokseksi ja valittujen valtuutettujen määrääminen. Sanottu työnjako tarkoittaisi äänestyslippujen laskentatyön kaksinkertaistumista vaalilautakunnissa ja kunnan keskusvaalilautakunnissa.

Ehdokasasettelu

Ehdokkaita maakuntavaaleissa voisivat asettaa puolerekisteriin merkityt puolueet ja valitsijayhdistykset. Puolueet voisivat muodostaa vaaliliittoja ja valitsijayhdistykset yhteislistoja. Asetetut ehdokkaat olisivat ehdokkaina koko maakunnassa. Puolueen ehdokkaat asettaisi joku puolueen keskusorganisaation nimeämä maakunnassa toimiva puolueyhdistys. Valitsijayhdistyksen voisi perustaa vähintään 100 itsehallintoalueella asuvaa äänioikeutettua. Kunkin ehdokkaan kohdalle ehdokaslistojen yhdistelmään merkittäisiin numeron, nimen ja ammatin lisäksi hänen kotikuntansa. Ehdokaslistan maksiminipituus olisi sama kuin kuntavaaleissa eli 1,5 kertaa maakunnassa valittavien valtuutettujen määrä.

Äänestäminen

Äänestäjä voi käyttää äänioikeutensa joko 1) samalla kertaa sekä maakuntavaaleissa että kuntavaaleissa tai 2) eri äänestyskerroilla, jolloin hän käy äänestämässä kaksi eri kertaa, esimerkiksi ensin ennakkoon kuntavaaleissa ja sitten vaalipäivänä maakuntavaaleissa.

Äänestyslippu ja ehdokaslistojen yhdistelmä painetaan maakuntavaaleissa ruskealle ja kuntavaaleissa valkealle paperille.

Jos äänestäjä äänestää ennakkoäänestyksessä molemmissa vaaleissa samalla kertaa, tulee kumpainenkin äänestyslippu laittaa omaan vaalikuoreensa. Oikeusministeriö painattaa ikkunallisia vaalikuoria (ikkunasta näkee, minkä värinen äänestyslippu kuoreessa on). Vaalikuorten lajittelu äänestyslipun värin mukaan nopeuttaa ennakkoäänten laskentaa. Vaalipäivän äänestyksessä äänestysliput pudotetaan samaan urnaan.

Äänestämisestä kaksoisvaaleissa

Suomessa on järjestetty vain kerran aikaisemmin koko maan laajuisesti kahdet samanaikaiset vaalit. Tämä tapahtui vuoden 1996 lokakuussa, jolloin toimitettiin kunnallisvaalit ja niiden yhteydessä Suomen ensimmäiset europarlamenttivaalit. Kainuun maakunnassa toimitettiin vuosina 2004 ja 2008 kunnallisvaalien yhteydessä Kainuun maakuntavaalit. Kokemukset kaksoisvaaleista ovat siten vähäiset. Erityisesti Kainuun vaaleissa tehtiin kuitenkin se havainto, että äänestyslippujen hylkäysprosentit olivat sekä maakuntavaalien että kuntavaalien osalta poikkeuksellisen suuria ja että tämä johtui monissa tapauksissa siitä, että äänestäjä oli sekoittanut kaksi äänestyslippua keskenään.

Ääntenlaskennan valmistumisesta kaksoisvaaleissa

On oletettavaa, että kahden vaalin äänestyslippujen laskenta hidastaa alustavan ääntenlaskennan valmistumista vaalipäivän iltana siitä, mihin meillä on tähän saakka totuttu. Sitä, kuinka suurta hidastuminen on, on vaikea etukäteen arvioida. Luultavaa kuitenkin on, että laskenta hidastuu merkittävästi ainoastaan suurissa kaupungeissa. Eniten laskennan edistymiseen vaikuttaa luonnollisesti laskettavien lippujen määrä eli äänestysaktiivisuus.

Laskennan edistymisestä on tarkoitus kerätä kokemuksia vuoden 2018 vaaleista. Niihin vaaleihin ehdotetaan kuitenkin jo nyt säädettäväksi sellainen poikkeus, että maakuntavaalien lippuja voitaisiin alkaa laskemaan vaalipiirilautakunnissa jo klo 9 nykyisen aikaisimman aloittamisajan, klo 12 sijasta. Vuoden 2018 vaalien tarkastuslaskennassa presidentinvaalin äänestysliput lasketaan kuitenkin ensin, koska presidentinvaalin tuloksen tulee olla lopullisesti valmis jo vaalipäivää seuraavana tiistaina klo 10 mennessä. Maakuntavaalien tarkastuslaskennan takaraja on keskiviikko kello 18.

Maakuntavaalien kustannukset

Maakunta vastaisi maakuntavaalilautakunnan toiminnasta aiheutuvista kustannuksista. Kunnat vastaisivat nykyiseen tapaan kuntien vaaliviranomaisten toiminnasta aiheutuvista kustannuksista.

1.5. Vaali- ja puoluerahoitus maakuntavaaleissa

Ehdokkaiden vaalirahoituksesta annettuun lakiin (273/2009) ja puoluelakiin (10/1969) ehdotetaan tehtäväksi maakuntavaaleista johtuvat lisäykset.

Velvollisia tekemään ilmoituksen vaalirahoituksestaan Valtiontalouden tarkastusvirastolle olisivat maakuntavaaleissa valtuutetuiksi ja varavaltuutetuiksi valitut. Jos henkilö olisi ehdokkaana sekä maakuntavaaleissa että kuntavaaleissa, hän olisi ilmoitusvelvollinen molempien vaalien vaalirahoituksestaan, jos tulee valituksi vähintään toisessa vaalissa varavaltuutetuksi.

Vaalirahoituksen rajoitusten ja vaalirahoitusilmoituksessa ilmoitettavien tietojen osalta maakuntavaalien ehdokkaat rinnastettaisiin eduskuntavaalien ehdokkaisiin. Näin ollen säädettäisiin, että maakuntavaaleissa

- ehdokas saisi ottaa vastaan yhdeltä tukijalta tukea enintään 6000 euroa,
- yksityisen tukijan nimen ilmoittamisen suojaraja olisi 1500 euroa,
- vaalirahoitusilmoituksessa tulisi erikseen ilmoittaa vähintään 1500 euron tuet ja
- ehdokas olisi velvollinen tekemään mahdollista lainaa koskevia jälki-ilmoituksia.

Lisäksi säädettäisiin, kaikkia vaaleja koskien, että ehdokas ei saa ottaa vastaan tukea maakunnalta, sen määräysvallassa olevalta yhtiöltä eikä maakunnan liikelaitokselta.

2. Kansanäänestys

Maakuntalain 25 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi maakunnan neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä. Kansanäänestyksen järjestämisestä päättäisi maakuntavaltuusto. Vähintään 3 % maakunnan 15 vuotiaista asukkaista voisi tehdä aloitteen kansanäänestyksen toimittamisesta.

Maakunnan kansanäänestyksen teknisestä toimittamisesta ehdotetaan säädettäväksi samassa laissa, jossa nykyisin säädetään kunnallisten kansanäänestysten toimittamisesta (656/1990). Lain nimi muutettaisiin niin, että laki koski sekä maakunnassa että kunnassa toimitettavia neuvoa-antavia kansanäänestyksiä.

Kansanäänestysten toimittamislakiin ehdotetaan tehtäväksi tässä yhteydessä myös seuraavat muutokset, jota sinänsä eivät liity maakunta- ja sote-uudistukseen:

-maakunnan tai kunnan kansanäänestys tai molemmat voitaisiin toimittaa maakuntavaalien ja kuntavaalien yhteydessä, mutta ei edelleenkään valtiollisten vaalien eikä europarlamenttivaalien yhteydessä;

-maakuntavaltuusto (maakunnan kansanäänestys) tai kunnan valtuusto (kunnan kansanäänestys) voisi päättää, että kansanäänestys toimitetaan pelkästään kirjeäänestyksenä (= ilman vaalipäivän äänestystä) silloin kun äänestys toimitetaan vaaleista erillisenä;

-jos kansanäänestys toimitettaisiin sekä kirjeäänestyksenä että vaalipäivän äänestyksenä, maakunta tai kunta voisi määrätä kirjeäänten viimeisestä palautuspäivästä siten, että sillä on riittävästi aikaa vaalipäivän äänestyksen äänestysluetteloiden päivittämiseen.

Jatkossa, vuodesta 2021 lukien olisi siten mahdollista, että samanaikaisesti toimitetaan

- maakuntavaalit,
- kuntavaalit,
- 1-18 maakunnan kansanäänestystä ja
- 1-295 kunnan kansanäänestystä.

3. Muuta: Maakuntauudistuksen vaikutuksista eduskuntavaalien vaalipiirijakoon

Hallituksen esityksessä (voimaantulolain 5 §) ehdotetaan neljää muutosta voimassa olevaan maakuntajakoon:

- Heinävesi siirtyisi Etelä-Savon maakunnasta Pohjois-Karjalan maakuntaan,
- Joroinen siirtyisi Etelä-Savon maakunnasta Pohjois-Savon maakuntaan,
- Iitti siirtyisi Etelä-Savon maakunnasta Päijät-Hämeen maakuntaan ja
- Kuhmoinen siirtyisi Keski-Suomen maakunnasta Pirkanmaan maakuntaan.

Koska vaalilain 5 §:ssä säädetty vaalipiirijako pohjautuu maakuntajakoon, ehdotetaan siihen vastaavia muutoksia: Heinävesi ja Joroinen siirtyisivät Kaakkois-Suomen vaalipiiristä Savo-Karjalan vaalipiiriin, Iitti siirtyisi Kaakkois-Suomen vaalipiiristä Hämeen vaalipiiriin ja Kuhmoinen Keski-Suomen vaalipiiristä Pirkanmaan vaalipiiriin. Nämä muutokset saattavat osaltaan johtaa siihen, että Kaakkois-Suomen

vaalipiiristä valittavien kansanedustajien määrä vuoden 2019 eduskuntavaaleissa vähenee nykyisestä seitsemästätoista kuuteentoista. Lisäpaikka näyttäisi menevän Uudenmaan vaalipiirille, jonka paikkamäärä nousisi 36:een.
